

1938

MAYIS

33

BU SAYININ YAZILARI

Büyük Türk inkılâbının ideolojisi

Sıla (Şiir)

Rengi değişen dünya (Şiir)

Fakirlik

Cildin Hıfzısıhası

Yeşil

Tütüncülükte yaz kurusu

Bahtiyar Çoban

Bey Böğrek hikâyesi

✓ Maniler

R. Ozantürk

G. N. Arı

S. Aytekin

V. Ertür

Dr. R. Güngör

F. Kuğay

S. Coşkun

İ. Günerkan

S. Aytekin

*

19 MAYIS

SAMSUN HALKEVİ DERGİSİ

SAYI : 33

EYLÜL

1938

CİLT : III

BÜYÜK TÜRK İNKILÂBININ İDEOLOJİSİ

R. Ozantürk

- 1 -

Kültür ve medeniyet - Kültür ile medeniyet arasındaki

münasebetler - Medeniyet dereceleri - İnkilâp

[zarureti - Büyük Şefin inanı

Kültür ve Medeniyet :

İçtimâî hayat durumu ne olursa olsun her cemiyetin bir gayesi vardır. O gaye, o cemiyetin hissettiği yüksek yaşayış seviyesine getirilmesi, ve cemiyetin hayatının ebedileşmesidir.

Bu gayeyi tahakkuk ettirmek için her cemiyet, birçok içtimâî varlıklara - yani hukukî, iktisadî, bedîî, ahlâkî, ilmî, . . . - sahiptir. Bu içtimâî varlıkların her birine bağlı birçok da müesseseler vardır. Nitekim, aile, miras,

mal hukukî varlığın birer müessesesi olduğu gibi ; ticaret şirketleri, bankacılık, imâlât.... iktisadî hayata bağlı birer müessesedir. Bunun gibi musiki, resim, heykel bedîî hayatın birer müessesesidir.

Anlattığımız içtimâî hayatın bütün müesseseleri, cemiyetin varlığını, ölçen birer kıymettir. Devletler, kendi varlığını arttırmak ve bu yünden gayeye varmak için mütemediyen içtimâî müesseselerini kıymetlendirmeye çalışırlar.

Bir cemiyetin sahip olduğu içtimâî müesseselerinin mecmuu - hukukî, iktisadî, ahlâkî, bedîî, fıkri.... varlıklarının hepsi birden - kültür ve medeniyet kelimeleriyle ifade olunmaktadır. Kısaca, kültür ve medeniyet denildiği zaman bir cemiyette içtimâî varlıkların toplandığı hazine ve hasıla anlaşılır.

Bu iki kelimenin, bir cemiyetin içtimâî varlığını toptan göstermek itibarile mevzu bir ise de, bu mevzuun hudut ve vasıfları noktasından mânalarında değişiklik vardır. Şöyle ki :

Bir cemiyette içtimâî hayatın iki safhası vardır :

Birinci safha :

İçtimâî varlıklar, cemiyeti terkip eden fertlerin ruhundan akıp gelen müşterek istidattan, ve bütün efradının yaradılıştaki sahip oldukları karakterlerden ibarettir.

Buna göre içtimâî eserler : cemiyetin içinden gelen umumî telekkiler, temayüller, görüşler, düşüncüler,... suretinde tezahür eder.

Bu tezahürün bir metodu yoktur. Tamamen cibillidir, fıtridir, hilkidir ; ve bu tezahürün esasları mayası fertlerin kanında gizlenmiştir. Bu sebeple her cemiyette, fertlerinin birbirile münasebatından doğan kendilerine hâs adetleri, servetleri, bilgileri, duyguları, düşüncüleri, ahlâkları, dilleri vardır. Bunlar hep yaradılışın mahsulüdür.

İçtimâî varlıklara ait hâdise ve vakıalarda, halkın alâkası aynı şekilde his olunur. Meselâ : vatan müdafaası zarureti karşısında aynı duygu ile askerliğe koşanlar, gönüllüler milisler görülür. Bir müzik karşısında dinleyiciler hep

birden ya hoşlanırlar ya hoşlanmazlar. Çalışmalarında kendilerine mahsus aynı irade ve metod görülür. Hülâsa tabiatın bütün ferdlere verdiği haslet ve istidatta ki benzeyişten ibaret olan bu varlıklar her cemiyette türlü türlü şekiller arzeder. Bazı cemiyetlerin fertlerinde servete kâşî ihtiras, bazılarında maddiyata meclûbiyet, bazılarında Hodgâmlık, bazılarında çıçılık, ... cengâverlik ... vasfı kuvvetlidir.

İkinci safha :

İçtimâî hayatın her müessesesi ilmi metodlarla bulunmuş ve müttekâmil "Ergin" adamlar tarafından yaratılmış fikirler, bilgiler, nazariyeler, düsturların tatbiki ile doğmuştur.

Buna göre, içtimâî varlık ilim ve sanat ve fen âleminin yaptığı eserlerden ibarettir. Bu eserlerin doğuşu bir metoda tâbidir. Bu da üç şekilde mümkün olur.

A — Bazı müesseseler devlet tarafından cemiyet hayatına tatbik edilir. İradeler, kanunlarla tesis olunur ve o müessese cemiyete mal edilir.

B — Bazı müesseseler milletler arası münasebatı neticesinde muhtelif meslek erbabı tarafından başka cemiyetlerden taklit suretiyle tatbik edilir. Yani milletler arasındaki sempati sayesinde bir cemiyete girer.

C — Bazı müesseseler bir cemiyetin içinden fırlayan keskin zekâ ; dehaların meydana koyduğu fikirlerin itibar bulmasıyla yerleşir.

Sonradan cemiyete mal edilen varlıkların esasını ilim ve zekâ teşkil etmesine binaen bunlar yalnız doğduğu cemiyet için değil, bütün dünya için terakki

vasıtalarıdır. Bunları kendi hayatına girdiren cemiyetlerde içtimâî hayat zenginleşir, tazeleşir, kuvvetleşir.

Binaenaleyh içtimâî hayatın kudreti, ilim, fen ve siyasette ve bunların tatbikinde gösterilen muvaffakiyetle mütenasiptir. Şu halde bir cemiyetin varlığını arttırmak için ilimlere, fenlere ve bunların tatbikine ehemmiyet vermek esaslı bir şarttır.

Buraya kadar yaptığımız izahı anlaşılar ki : birinci safhada tetkik edilen içtimâî varlık cemiyetin fertlerinin cümlesi tarafından ve kendiliğinden izhar olunan varlıklardır ki buna kültür diyoruz .

Bu tarife göre kültür içtimâî kıymetlerin halkın ruhuna gönülü orijinal halidir .

İkinci safhada tetkik ettiğimiz içtimâî varlıklar, cemiyet hayatına yerleşmiş yüksek fikirlerin, fen bilgilerinin tatbikatta ki tezahürleridir ki buna da medeniyet diyoruz .

Bu tarife göre, medeniyet, n' dir zekâların eserinin cemiyete mal edilmesi halidir.

Fikirlerimizi hülâsa edersek :

1 — Her cemiyetin bir kültürü vardır ; ve cemiyetlerin kültürü arasında mutlak surette uygunluk yoktur.

2 — Medeniyet, ilim ve fen ile bunların tatbikatından doğan müesseselerin mecmuudur. Aynı fenni tatbik etmek, diğer cemiyeti taklit etmek suretiyle kurulan içtimâî müesseseler birbirine benzeyeceğinden medeniyetler arasında dâima benzeyişler, uygunluklar vardır.

3 — Kültür millîdir, medeniyet umumîdir.

4 — Her cemiyetin bir kültürü vardır, bir de medeniyeti vardır. Kültür fıtridir, cemiyetin fertlerinin kapasitelerini gösteren varlıklardır. Medeniyet sonradan cemiyete mal olan kıymetlerdir. Cemiyette yaşayan ilim kavrayışının, ve ilim tatbikatının yarattığı varlıklardır.

5 — Kültür ferdin ruhundaki eserdir, medeniyet ferdin dışındaki eserdir.

* *

Kültür ile medeniyet arasındaki münasebetler :

Kültür ve medeniyet kelimelerinin mevzuu bir olduğunu, ve ancak doğuş ve sahalarının birbirinden ayrıldığını yukarıda arzetmiştik . Bir cemiyette bunların doğuş ve sahaları arasında aşağıda yazıldığı üzere üç şekilde alâka ve münasebet vardır. Şöyle ki :

A — Tetkik edilen içtimâî müesseselerinde ekseriyetle medeniyet ile millî kültürün birbirine tamamen uygun olduğu görülür, yani burada medeniyet millî kültürün normal surette inkişafı vücut bulmuştur. Böyle yerlerde, kültür ve medeniyet aynı mânadadır, ve aynı şeyi ifade etmektedir. Meselâ, Anglosakson medeniyeti Anglosakson kültürüne tamamen mutabıktır, yani İngiliz medeniyeti, İngiliz kültürü aynı şeylerdir.

B — Tetkik edilen içtimâî müesseselerin çoğu - birinci fıkrada anlattığımız şekilde - kültür ve medeniyet bakımından birbirine uygun olduğu halde, oradaki medeniyet millî kültürün normal inkişafıyla meydana gelmiş değildir. Yani medeniyet hayatını doğrudan doğruya kültür yapmamıştır,

Böyle cemiyetlerde öyle içtimâî müesseseler vardır ki sonradan millî kûltüre hareket ve inkişaf verilerek o cemiyete mal edilmiştir.

Bu da şu suretle meydana gelmiştir :

Ya diğer cemiyetlerden seçilerek ve taklit edilerek alınmış, yahutta millî zaruretler iyice hesap edilerek o cemiyetin ergin dimağları tarafından yaratılmıştır. Anlattığımız bu şekil, kûltürün yeni hamlelerle medeniyete intibaki, uyması demektir ki umumiyetle islahat ve inkılâp hareketleri bunu temin için yapılır.

Nitekim : Büyük Türk inkılâbı, medenî varlığı ihmal edilmiş Türk cemiyetinin millî kûltürü üzerine düzenli surette randımanı yüksek birçok içtimâî müesseseler kurarak Türk medeniyetini en şerefli bir mertebeye çıkarmaktadır.

İnkılâbımız, Türk kûltürünü sür'atla filizlendirmekte, Türk medeniyetini her sahada genişleterek kûltürü ve medeniyeti birbirine kaynaşmış millî bir birlik kurmaktadır.

C — Tetkik edilen içtimâî müesseselerinin bir çoğunda, medenî hareket millî kûltürle kaynaşmamış ve birbirine yabancı olarak kalmış vaziyettedirler. Yani cemiyete mal edilmek istenilen içtimâî müesseselerin yerleşmesi için ne müeyyide ve ne de sempati bulunmamaktadır. Böyle bir cemiyetin her kısım müesseselerinde ikilik vardır. Biri fertlerin alıştığı eski âlem, ikincisi onun tersi olarak yürüyen âlem

Böyle muhitlerde kûltür kurulan yeni müesseseleri, yeni müesseselerde

kûltürü kendine zıt bularak dâima çarpışır. Bundan şu netice çıkar : Bir yandan millî kûltürdeki hâsiyet söner, millî enerji erimeğe başlar. Bir yandan da yeni kurumlar cemiyette itibar bulamaz, ve cemiyete yabancı kalır.

İşte bir misal :

Anlattığımız şu önemli nokta Osmanlı devletinin Tanzimatı Hayriyye, 1293 ve 1324 meşrutiyetlerinde canlı olarak belirlemektedir. Filhakika : Tanzimat devrinde Avrura medeniyetinin içtimâî müesseseleri memlekete girdirilmek istenilmiş, fakat millî kûltürün inkişafına ve yeni müesseselerin umumî olarak yerleşmesine çalışılmamıştır. Yani, yürütülmek istenen yeni adımların memleketimizde umuma mal olması için ne tedbir alınmış, ne de müeyyideler konulmamıştır. Meselâ :

1 — Adliye mahkemeleri tesis edilmiş fakat yanında ona tamamen zıt olan şeriye mahkemelerini yerinde bırakmıştır.

2 — Bir yandan Avrupa usulü mektepler, darülfünun açmak istenmiş, fakat yanbaşıda softalığı - klerikalizmi - kökleştiren medreseleri olduğu gibi yerinde bırakmıştır.

3 — 1293, 1324 meşrutiyetleriyle millî hâkimiyete doğru bir ceryan açılmış, fakat bu ceryana zıt olan sultanlık ve hilâfet ... gibi müesseseler yerinde bırakılmıştır.

İşte her sahada meydana gelen ikilik yüzünden memleketin içtimâî kudreti sarsılmış, ve bu hal Türk'ün tabii istidatlarını körlettiği gibi, garp medeniyetini memlekete getirmek yolundaki teşebbüslerde mânaşız ve faydasız kalmıştır.

MEDENİYETİN DERECELERİ

Yukarıda her cemiyetin bir medeniyeti olduğunu söylemiştik ; Bu medeniyetler istasyonlar - müstekar - degillerdir. Daima değişmektedir. Bu sebeple birbirine karşı her zaman farklıdır. Bu ayrılıklarla medeniyetler arasında dereceler meydana gelmektedir.

MEDENİYETTE DERECE DENİNCE :

Birkaç cemiyetin medeniyetleri karşılaştırılıp verildiği neticelerin birbiryle ölçülmesi, yahut o cemiyetlerde yaşayan aynı cinsten olan içtimâî bir müessese-nin birbiryle mukayese edilmesi demektir.

Bu derece her medeniyetin tezahürü olan içtimâî müesseselerinin kemmiyet ve keyfiyetiyle tayin olunur ve birinin diğeri üzerinde bıraktığı sempati ile ezilir. Filhakika :

Medeniyetleri birbirine benzeyen iki cemiyet alalım. Açık hakikatlardandır ki her içtimâî teşekkül tedricen ve her halde değişmektedir. Çünkü değişme, yenileşme yaradılışın zarurî icaplarındandır. Her yenileşme ise bir ilerlemedir. Ancak bu yenileşme her yerde aynı sür'at ve aynı şekilde vaki olmamaktadır. Bu hal mevki, zaman, ve tabiata ve cemiyetin istidat, kûltürü gibi muhtelif şartlara bağlı bulunmaktadır. Bu şartların hususiyetine göre cemiyetlerin gidiş ve yürüyüşü başka başkadır.

Cemiyetlerden birinin gösterdiği liyakatla diğerlerinden daha ileriye gitmesi mümkün olduğu gibi, bu suretle kûltür ve medenireti inkişaf eden cemiyetin diğerleri üzerinde de haklı olarak bir üstünlük kazanması tabiidir.

İçtimâî hayatı yükselen bir cemiyet, diğer cemiyetlere karşı kuvvetli bir hal aldığı gibi, kuvvetli cemiyetlerde de medeniyet yüksek bir derece almış olur.

İşte bu sebeptendir ki medeniyetler bir kararda kalamazlar ve içtimâî hayatlarının her kısmında zaman geçtikçe değişiklikler beririr. Bu yüzden medeniyetler arasında karşılıklı bir rekabet, ve o nisbette bir korku vardır.

Medeniyetlerin gösterdikleri ayrılışlardan hasıl olan rekabette tevazün oldukça - yani, aynı hızla ilerlerlerse - uluslar arası münasebetinde sempati - sulh - olur ve bunun neticesi olarak fertler arasında huzur ve refah görümeğe başlar.

Medeniyetlerin gidişlerinde aksaklık olursa, uluslar arasında yavaş yavaş sempati azalır. Medeniyeti ilerliyen taraf diğerini tazyika, istismara yeltenir.

Medeniyetlerin tevazününe , yani sulha beşeriyetin o kadar ihtiyacı vardır ki, derecesinin aşağılaştığını anlayan cemiyet diğerlerinin darbesine sillesine uğramamak için yürüyüşünde obirlerinden geri kalmamağa, içtimâî müesseselerini dâima yenileştirmeğe, bünye ve hayatını tazelenirmeğe çalışır. İşte böylelikle fizik ilminde görülen mutavasil kaplar gibi medeniyetlerin seviye ve dereceleri birbirine yaklaşımağa mecburdur.

Medeniyet seviyelerinin bir olması için, cemiyetin içinden yetişen zekâ ve kabiliyet tiplerini koruyup, ve bu istidatları inkişaf ettirip yeni ve randımanı yüksek içtimâî varlıklar kazanmağa büyük bir mecburiyet olduğu gibi, bir

tarafından da dışardaki cemiyetleri etüd ederek orada tatbik olunan randımanı yüksek müesseseleri taklit etmek lâzımdır.

Bu mühim işin nazımı devlettir. Bunun içindir ki, devletler yalnız cemiyeti idare ile değil, aynı zamanda dünya medeniyetlerini üstün bakışla tâkip etmek mecburiyetindedirler.

Devletlerin birbirini etüd etmesi, ve birbirinden ilhânlanması, lüzumlu noktaları taklit etmesi çok kerre bu cemiyetlerin içtimâî hayatlarını birbirine benzetir; böylelikle bütün içtimâî müesseselerinde benzeyiş görünen medeniyetlere müşterek medeniyet denir.

Müşterek medeniyetlerin cüzüleri olan cemiyetlerin birbirine karşı sempatileri fazla olur; bu yüzden aralarında sık sık harbe tesadüf olunmaz.

Medeniyetlerin tevazünü bozulduğu zaman, yeniliği tâkip edemiyen cemiyetlerde dahilden millî varlığın tahakkuku müşkülleştiği gibi, haricî devletlerin de tazyikatı baş gösterecektir. Bu sebeple cemiyetin yaşama seviyesi ölçün bir hal alacak ve bunun devamı cemiyetin istiklâlini za'fa uğratacaktır. Vani yabancı cemiyetlerin elinde bir oyuncak olacaktır.

Herhangi bir cemiyetin böyle kötü bir mevkie düşmesi, o cemiyeti idare eden şeflerin acizlerinden, bilgisizliklerinden ileri gelmektedir.

İNKILÂP ZARURETİ

Medeniyet seviyesi alçalan, içtimâî hayat varlıkları za'fa uğrıyan bir cemiyetin vaziyeti tetkik olundukta:

1 — Cemiyetin eriyip varlığının sönmesi;

2 — Başka ve üstün cemiyetlere esir kalması;

3 — İnkılâp yoluyla varlığının tazelenmesi;

Gibi üç nevi akibetle karşılaştıkları görülür.

1 — Dünyanın medeniyet ceryanlarına katılmayan, ve şeflerinin acizleri, muhafazakârlıkları sebebiyle yerinde sayan bazı cemiyetler, hâkim cemiyetlerin mütemadi boyunduruğu altında millî varlığını kaybeder, iradesi sönür. Fertleri hâkim cemiyetlerin esiri mevkine düşer ve nihayet büyük bir istilânın kahri altında erir ve yok olur. Tarih sayfeleri böyle mahvolmuş cemiyetlerin hikâyeleriyle doludur.

2 — Medeniyet derecesi alçalan bazı cemiyetler, millî kültüründe mayasında müdafaa ve mukavemet karakteri bulunduğu takdirde: hâkim kuvvetlere karşı tam mânasiyle boyun vermezler. Uğradıkları tazyik ve müdafaa karşı cılız reaksiyonlar gösterirler. Hâkim cemiyetler bunları asabî bir cüdale girişmeksizin muslihane bir tavırla istismare çalışırlar. Vani siyasî ve iktisadî menfaatlarını temin edici bir kumanda altına alırlar.

Bu gibi zayıf cemiyetlerin varlığı zahiridir, millî bir haysiyet, millî bir irade yoktur. Bütün müstemlekeler, kumanda altında bulunan cemiyetler hep bu tipin örnekleridir.

3 — Herhangi sebeple olursa olsun, içtimâî varlığı za'fa uğrıyan öyle memleketler de vardır ki kültüründe yaşayan fakat devamlı fena idarelerin ihmâli yüzünden muattal kalmış kıymetli karakterler, enerjiler bulunabilir. Böyle

BÜYÜK ŞEFİN İNANI

Sultanlık devrinin yıllarca süren fena idaresi yüzünden bütün içtimâî varlığı inhilâl etmiş olan Osmanlı cemiyeti, Umumî harbin mağlûbiyetle neticelenmesi üzerine düşmanlarının müthiş istilasına uğramış, ve mevcudiyeti sıfıra inmiş bulunuyordu.

Osmanlı cemiyetinin esas bünyesini teşkil eden Türk kültürünü iyi tetkik eden, ve Türk'ün bu felâketi yenip yeni bir varlık kurması için iktiza eden enerjinin damarlarımızda ki kanda mütekâsif surette gömülü olduğunu isabetle tayin edeb büyük Atamız, içtimâî hayatımızın bütün müesseselerine şamil geniş bir inkılâptan başka yapılacak iş kalmadığına iman etmiş, 1919 yılına kadar inkılâbı bir gaye olarak tanımış, tefessüh etmiş olan Osmanlı cemiyeti yerine yepyeni, zinde, şuurulu bir Türk ulusu vücude getirmek için metodlu ve randımanlı büyük bir inkılâp yaratmıştır.

Yürüyen inkılâbımız Türk ulusu için bir gaye olmaktan çıkmış, Türkü medeniyetler önünde tapınılacak üstünlüğe getiren bir vasıta olmuştur.

R. OZANTÜRK

bir cemiyetin fertleri arasında arasına lâv gibi fıskıran, şimşek gibi çakan ze-kâlar, dehalar görülebilir.

Bu gibi yıldızlar millî kültürün inkişaf sınırlarını sezebilirlerse açacakları millî cereyanlarla, düzenli ve metodlu çalışmalarla millî bünyede gömülü kültürel varlıkları öyle bir vakarla şahlandırmaya muvaffak olurlar ki önünde hiçbir kuvvet tutunamaz, karşılarındaki yüksek medeniyetli cemiyetler siner ve kızarır.

İşte kültüre inkişaf vermesini bilen şeflerin atalette kalan millî enerjiyi harekete getirebilmelerine inkılâp denir. (*)

Millî kültürün birden ve hızla harekete geçmesi, içtimâî hayatın her sahasında aksayan müesseseleri düzeltmek kudretini verir. Böylelikle o cemiyet senelerin doğurduğu miskinliği üzerinden atar, tazelenir, gençleşir, kuvvetleşir.

Binaenaleyh, medeniyette gerilemiş bir cemiyetin feci akibetlerden kendini kurtarabilmesi, ve üstün medeniyetle kendi arasında açık kalan mesafeyi aşabilmesi için tek bir çare vardır. O da inkılâp yapmak ...

Şu halde inkılâp hayatı tehlikeye düşen bir cemiyet için bir zaruret, bir gayedir.

(*) İlerdeki yazılarımızla inkılâbın ilmi tahlillerini yapacağız.

BÜYÜK ŞEFİN İNANI

S 1 a

Galip Naşit Arı

Bizim köy uzak mı ağam burlara ?

Sanırım kırların kokusu gelir .

Dağları yol vermez deli rüzgâra

Yamaçlardan çağlar buzlu su gelir .

Bizim köy şu dağın ardındamola ?

Bir sağlık verelim olaydı nola .

Karanlık basmadan düşersem yola

İçimden bir sevinç yankusu gelir .

Gizli bir tasan var sığmıyor dile ,

Ummam ki bitecek çektiğim çile .

Bu akşam köyüme kavuşsam bile

Sabaha ayrılık kaygusu gelir .

İNKILAP ZARFINDA

Rengi Değişen Dünya

SEFER AYTEKİN

Zehir gibi havası mevsimin

Kalmadı meyvelerde usare .

Değiştirdi tali günlerimin

Ne çare ey sevgili ne çare .

Önce güneşin öptüğü yere

Dökülmede yaprak ve çiçekler ,

Kuşlar artık bizden ötelere

Bizi bırakıp ta gidecekler .

Saadet nuru söndü uzakta :

Gökte dönüyor yağmur ve bulut .

Rengi değişen dünyaya bak ta

Artık o güzel günleri unut .

F a k i r l i k

VEFKİ ERTÜR

İsmi hatırlıyamadığım gazetenin
adını bilmediğim muharririne :

Bugün zamanını ve ismini hatırlıyamadığım bir gazetede vaktiyle bir makale okumuştum. Muharrir, İstanbul köpeklerden kurtulduğunu birgün de fakirlerden halâs olacağını yazıyordu. O vakittenberi bu yazı içinde bir ukde olarak kalmıştır. Fakirleri köpeklerle bir tutan bu muharriri halâ af etmem.

Beşeriyet tarihi başlangıcından zamanımıza kadar fakirsiz bir devir, fakirsiz bir millet görmüş değildir. Böyle olmakla beraber fakirliğin ilmi bir surette tetkiki ve içtimai bir dert oluşu pek yenidir. Fakat fakirlere yardım ve bakım çok eskidenberi yer almış bir meseledir.

İlk yardım şeklini dinlerde görüyoruz. Musevilerin mukaddes kitapları arzın mülkiyetini Allaha vermiştir. İnsanlar arazinin kiracıdır. Kira bedelini fakirlere vermek suretiyle Allaha karşı borçlarını ödemelidirler. Hristiyanlık ise parayı ve ziyneti ancak yoksulların emrine amâde kılmakla makbul adeder.

Müslümanlığın zekât ve fitresi nihayet vakıf müesseseleri fakirlere yardım ve bakım meselesinin yarı organize şekilleridir.

Dinlerin tesiri azaldığı zaman fakirler bakımsız kalmışlardır. O zamanda yardım müessesesi zengin ve hamiyetli kimselerin elinde kalmıştı.

Nihayet son zamanlarda devletler fakirliği içtimai bir yara olarak ele alınca bakım meselesi de bu yaraya bir çare olacak şekle sokmağa çalıştılar. Bu hususta kanunlar çıkardılar. Bakım masraflarını devlet bütçesine koymak doğru bir şey olmayacaktı. Ekseri devletler yardım işini belediyelere yüklemiş bulundular.

17 inci asırda İngilizlerin vazetmiş oldukları "Elizabet" kanunu fakirlere yardım ve bakım politikasını realize eden en muvaffak eser olarak görülmüştür. Bu kanun fakirleri üç kısma ayırıyordu :

- 1 — Kendi kusuru ile fakir olanlar.
- 2 — Kusursuz fakir olanlar.
- 3 — Fakirlerin çocukları.

Kendi kusuru ile fakir olanlar, iyi bir iş ahlâkına sahip olmıyanlar, tenbeler, sefahata ve işarete mübtelâ olanlardır. Kanun bunlara yardım yapılmasını iyi görmez.

Kendi kusuru haricindeki sebepler dolayısıyla fakir olanlar ise, krizlerin tesiri ile işten kalmış kimseler, zelzele, tuğyan gibi tabii afetlerin zararı ile ekonomik varlıklarını kaybetmiş insanlardır. Bunlara geçinecek kadar yiyecek verilmek suretiyle yardım yapılır. Yardım kapalı şekildedir. Yani fakirleri bir arava toplarlar ve orada yiyeceklerini, yatacaklarını temin ederler.

Elizabet kanunu, çocukları fakir mefhumundan ayrı tutmuştur. Eğer kanun onlara da fakir damgasını vurmuş olsaydı, o zaman onlarda ana ve babaları gibi intihap etmek ve olunmak şeklinde bazı siyasi haklardan mahrum olacaklar gurur ve izzetinefisleri paralanacaktı. Halbuki çocuk istikbalidir. Bunu yetiştirmek, islâh etmek lâzımdır. Onun içindir ki Elizabet kanunu çocuklar için ayrı islâh ve tedris müesseseleri açılmasını emretmiştir.

Tarihte fakirlerin karanlık devirleri de vardır. Belediyeler fakirleri kendi hudutları içinden atmışlar, şehirler arasında bir yoksullar zümresi teşekkülüne sebep olmuşlardı. Aç kalan bahtsız insanlar şekavete başlamışlar, hükümet kuvvetleri ile çarpışmışlar ve kan dökmüşü. O tarihte fakirlik nefreti celbeden, halk tarafından düşman gözü ile bakılan bir hal olmuştu.

Bugün her devlet gibi Türkiye için, her şehir gibi Samsun için de fakirlik bir içtimai dert olarak kendini göster-

mekte ve tedavi istemektedir. Filhakika Belediye nizamnameleri dilenmeği menetmektedir. Fakat yine çarşıda, pazarda el avuç açan hatta eteğimizden çekiştirerek yolumuzu kesen dilencilere rastlıyoruz. Dilenmek, izzetinefsi körleten, insanlık hissini öldüren bir haldir. Mâni olma iyi şey ... iyi şey amma ... dilenmeleri de aklıktan kurtarmak bir vazifedir. Fakirlik sırf şahsî sebeplerin doğurduğu bir hal olsaydı o zaman lâkayit kalmak mümkündü. (Madamki kabahat senin, cezam çek !) demek doğru olurdu. Halbuki içtimai ve tabii sebeplerin yoksulluğu daha fazla artırdığı, üzerinde ittifak edilen bir vakıadır. O halde buna çare bulmak yine bir vazife olarak kendisini göstermektedir.

Fakirliğe karşı bir tedbir almak başka mevcut fakirlere yardım etmek yine başka bir meseledir. Prevantif tedbir almak fakirliği azaltır. Mevcut yoksullara bakmak ise fakirliğin azabını hafifletir.

Sefahat ve işreti ihtiyad haline getirmek fakirliği doğurur diyorlarsa işreti ve sefahatı kaldıracak, hiç olmazsa azaltacak tedbir almak lâzımdır. Bu hususta Yeşilay kurumunun çalışmalarını takdir etmemek elden gelmez. Halk öğrenmelidir ki neşenin tes'id, gamın teb'id vasıtası rakı olmamalıdır.

Bundan başka millet erleri iyi bir iş ahlâkı olmalıdır. Tenbellik ve tevekkül fakirlik doğurur. Türk çocuklarını ekmeğini taştan çıkarır, kimseye minnet etmez, işten yılmaz bir karakterle uğurmalıdır. Ana ve babaya, mektebe, nihayet iş müesseselerine bu hususta mühim vazifeler yüklenmelidir,

Bugün kazandım, bugün yiyeyim, yarına Allah kerim, demek fakirliğe ben hazırım demektir. Tasarruf ahlâkı yükselmiş milletler fakirlik kadrosunu en aşağı haddine indirmeğe muvaffak olmuşlardır. Tasarruf hususunda da ailenin, mektebin tesiri büyük olmakla beraber millî teşekküllerin yardımı inkâr edilmez. Ulusal Ekonomi ve Artırma kurumu, nihayet ulusal bankalar sayesinde memlekette bir tasarruf ahlâkı yer bulmağa başlamıştır.

Mevcut fakirlere bakım işi bugün memlekette organize bir hal almış değildir. Bununla beraber belediyeler eski bir itiyadın neticesi olarak bütçelerinin tahammülü nisbetinde yoksullara yardım işini başarmağa uğraşıyorlar.

Bunun yanında Halkevlerinin verimli çalışmalarını da kaydetmek lâzım-

dır. Sosyal Vardım Şubesi bu husustaki gayretini seneden seneye artırmaktadır. Nihayet hayır severler tarafından münferit yardımlar mevcuttur.

Fakirlik, bizim için sosyal bir problem olarak kendini göstermektedir. Bu meseleyi kökünden halledecek bir kanuna ihtiyaç vardır. Mevzuat bir taraftan fakirliğe karşı vaki tedbirleri diğer taraftan da mevcut fakirlere bakım ve yardım şekillerini ihtiva etmelidir. Belediyelerin, millî müesseselerin, nihayet hayırseverlerin yardımlarını birleştirip iyi işliyen organizma içinde durumları incelenen fakirlere yardımda bulunmalıdır.

Unutmamalıdır ki çalışmanın hedefi daima fakirliğe karşı tedbirler cephesine doğru olmalıdır. Çünkü fakirlik kalkarsa fakir de kalmaz.

Cildin Hıfsızlığı ve Cilt Hastalıklarında muhtelif ahşayı Dahiliyenin rolleri ve tahaffuz çareleri

Dr. RİFAT GÜNGÖR

Cilt her şeyden evvel intanata ve tadridata karşı bizi muhafaza eden aynı zamanda gudedatı düheniye ve arıkıyeleriyle bir uzvu ifrazıdır. Terin teberut ve tebehhuratı sayesinde de hararet tanziminde faal rol oynar. Cümlei asabiyesi sayesinde de bir temas uzvudur. Buna mümâsil birçok ve henüz münakaşalı olan vazifeleri de vardır. Binaenaleyh bu kadar mühim olan bir uzvun muhafazası neye mütevekkif olduğunu da lâıykile bilmek her halde faideden hâli olmasa gerektir.

Umumi hıfsızlığı

Cildin hali pek sıkı olarak vücudun vaziyeti umumiyesiyle alâkadar olduğundan bilhassa şehirlerde ve meşguliyeti fazla harekâtı icabettirmiyen kimselerde ahvali umumiyenin bozukluğu cilt mukavemet ve renginin değiştirmesine vesile olur. Köylerde ise iş berakis olmakla beraber fazla güneş ve tesirâtı havaîye ile cildin rengini değişmesini mücip olur.

Cümlei hazmıyenin de cilt üzerinde tesiri mühimdir. Nitekim Karaciğer hastalıkları muannit kabız ve fartıhamiziyet, etin fazla yenmesi taze etmek, alkollü meşrubat burun ve yanaklar üzerinde kırmızılıklarla beraber ergenlikler ve ekzama, kurdeşen, kan çıbanlarının çıkmasını mucip olur. Yumurta, balık, çikolata gibi agdiyenin de vücutta hassasiyet tevliit ederek mezkûr hastalıkların meydana geldiği bittetik anlaşıldığı takdirde bunları yedirmemek lâzımgelir hiç şüphesizdir ki fazla yemekte doğru değildir.

Kabız : Hafif müleyyinat ile önüne geçmek lâzımdır. Mamafi hafif müleyyinattan bilhassa esası fenol - fitaleyin teşkil eden muharriş müleyyinatin da uzun müddet kullanılmaları cilt hastalıklarının husulünde rolleri bulunur.

Cildin vaziyeti ifrazatı dahiliye kudelerinin halile de alâkadardır. Meselâ cildin kuraklığı terlemenin azalması ve yahut tamamen madun olması gırtlâğın altında bulunan ve kuddei derekiye de-

nilen uzvun iyi vazife görmemesinden neşet eder. Bilâkis fazla terlemekte fartı faaliyetine delâlet eder.

Kurdeşen, ekzama alelumum kaşınılarda ifrazat dahiliye ile ciltte siyah lekelerin husulûde muhafazai fevkalkilye, kılların sukutu ve bilhassa kaşların bir kısmının düşmesi kühf kaidesinin ön tarafında bulunan guddei nuhamiyenin tagayyûrüne delâlet eder. Kılların fazla neşunması muhafazai fevkalkilye ve erkeklikle münasebeti vardır. Tırnakların kırılması nescinin tagayyûrû beyaz beyaz lekelerin husulû ve vaktından evvel başının saçları dükûlmesi yine kuddei derekiyenin hastahklarından ileri gelir.

Hamilde : yüzde memelerde karnın alt ve orta kısmındaki lekelerin teşekkülüne vesile verir ki vazı hamli müteakip bunlar zamanla kaybolur. Hamlinin son aylarında ihtiyaten kullanılan tıbbî korsalar vasıtasile de karnında husule gelerek ebedî iz bırakan çatlakların husulüne meydan verilmemiş olur. Yine hamlin son zamanlarında memelere yapılacak alkollü losyonlarla vazı hamli müteakip çocuğa süt verildiği zamanda ekseriyetle husule gelen çatlakların olmaması temin edilmiş olur.

Cümlei asabiye bozukluklarında ekzama, kurdeşen kaşınmalar, pelât gibi hastahklara tutulmamak için fazla teheyücat ve kibar alemlerinde fazla yaşamamak ve fazla yorgunluğu mucip olacak yorgunluklardan çekinmek lâzımdır. Uzun süren cümlei hazmiye cümlei asabiye ifrazatı dahiliye hastahklarında dahilen alınan ve bilhassa iyot, brom gibi ilâçlarla yüzde vücudun muhtelif yerlerinde ergenlikler antipirin den de bilhassa mafsâl hizalarındaki kır-

mızı lekeler civa, arsenik zerkleri müteakip cildin büyük bir kısmında husule gelen kırmızılıkların önüne geçmek için mezkûr ilâçları fevkalâde ihtiyatlı kullanmak ve hatta icabederse zerkten sarfinazar edilmesi icabeder.

Kimyevî mevat ve haricî tahrişattan ileri gelen çamaşırcıların ellerindeki ekzamalar kürk boyacılarının, makine yağı lariyle uğraşanların, fotoğrafçıların el ve yüzlerindeki cilt hastahkları sanatları icabı temas ettikleri kimyevî mevattan ileri gelir. Bu gibi vakalardaki cilt hastahkları müsabini vazifeleri bittikten sonra yapacakları dikkatli temizlenme ile muzır mevaddı yüz ve ellerinden çıkarmak ve nişastalı gıliserin veyahut oksidüzenk kiremleri sürmekle bir dereceye kadar önüne geçilmesi mümkündür. Mamafi bu gibi mevat vücutta bilhassa ciltte fartı hassasiyet tevhit ettiklerinden kendi kanlarını usulü dairesinde alınarak yine kendilerine şırınga etmek veyahut Pepton tedavisi yapmakla fartı hassasiyeti izale etmekte bazı vak'alarda kâfi gelmez bu zaman hasta meşguliyetini yani sanatını değiştirmek mecburiyetinde kalır.

Güneş şuaatı, soğuk ve hararet tesirlerini de cilt hastahklarında bilhassa açık nahiyelerdeki (el, yüz gibi) düşünmek lâzım gelir. Nitekim hararet harekâtı ve rutubetli soğukta bilhassa ayakta donmaları husule getirir. Bunlar harp zamanlarında daha fazlasile görülür. Ayak donmalarından korunmak için kunduraların dar olmaması sık sık değiştirmek şartıyla yün çorap giydirmesi lâzım ise de bazen bu tedbirlerin de kâfi gelmediği zamanlar da olur.

— Bitmedi —

Yeşil

FARUK KUĞAY

Yeşilde ne ararda bulamaz insan oğlu ?

Yeşil bu... Varlık dolu, gök dolu, umman dolu !

Bana Tanrım görünür yeşil dediğim zaman .

F. N. ÇAMLİBEL

Bozkırı baştanbaşa yeşille öreceğiz ,

Tanrının geç kaldığı işi biz göreceğiz .

G. N. ARI

Yeşil ne mutlu bir renktir.. Yeşilde hayat vardır, varlık, kudret vardır. Yeşil saadetin, rahatlığın, bolluğun semsidir. Günlerce süren çöl yolculuğundan sonra vahayı görenlerin duyduğu ne dir ? Kayalıklarda dolaşanların gözleri yosuna ilisince ondaki yeşilde dinlenir. Deve dikenindeki , ısırgandaki yeşil bile bazan ruha rahatlık verir.

İnsanlar daima yeşile koşarlar ; tıpkı ışığa koşan pervaneler gibi. Dünya haritasında yeşile boyalı yerler diğer renkteki yerlere göre insanca daha kalabalıktır. « Yeşil yurt » sözünün fazla kullanılması mes'ut bir ülke hatırlatmasındandır.

Bir deniz yolculuğunda hasretini çektiğimiz bence toprak değil toprağın yeşillikleridir.

Bir yere giderken iki yoldan bağık bahçelik, yeşillik olanından geçmek isteriz. Tren yeşillikler içinden geçerken gözlerimizi pencereden ayırmayız. Yeşil Anadolunun yeşilliklerinde neşeli çalışan yeşilli köy kızlarına yoldan geçen köy delikanlıları şöyle bir mani atar :

Yarım pek ince belli ,
Giydiği hep yeşilli .
Gürem gürem yeşermiş ,
Seveceği besbelli .

ve yeşillikte çalışan yeşilli kızlardan şöyle bir cevap alır :

Ağam pek kelifelli ,
Kolları demir elli ,
Bakışından anladım ,
Sevdiği şu yeşilli .

İnsanlar saadeti yeşilde aramış ve yeşilde bulmuştur. Bahçemiz yeşilliktir.

Salonları vazodaki yapraklar süsler. pencere ve balkon önündeki saksılar bir sürü zararına rağmen bahçesiz evlerde gözlerin « yeşil » gıdasını vermek içindir. Dünyanın her güzelliği yeşilden hisse almıştır. Her ev için bahçe, her millet için yeşil yurt bir idealdir.

TARIM:

Tütüncülükte yaz kurusu ürün aldıktan sonra

- 5 -

SAİT COŞKUN

Tütüncülükte yaz kurusu ürün almanın yollarını sizlere geçen yazılarımda gücümün yettiği kadar anlatmak istedim. Bilmem muvaffak olabildim mi? Bildiğim birşey varsa yaz kurusu ürün almakla işi başarmış sayılamayız. İyi tütün almasını bilen bir kimse için iyi satmak yolunu da bilmek lâzımdır. Bunun içindir ki denkleme ve işleme tarzı üzerinde de azacık durmayı faydalı buluyorum. Bu günkü yazımı da bu maksada hasrediyorum.

Her tütüncü çok iyi bilir ki işleme ve denk yapma tarzı nişterlenecek bir yara halini almıştır. Bu hususta ortaya atılan fikirler, yürütülen mütalealar, düşünceler o kadar çoktur ki bunları birer birer kurcalamak bizi aylarca yazı yazmağa mecbur bırakacaktır. İyisi mi? Kısa yoldan giderek bütün bu zemin üzerinde ileri sürülen fikirlerin özünü ele almak ve bitim olarak en iyi işleme tarzını size anlatmak maksadı temine yetecektir.

Biliyorsunuz ki Samsun'da iki türlü denk usulü vardır. Bunlardan biri Dizi dengi diğeri de Demet dengi olarak tanınmıştır. Uzun seneler bir münakaşa mevzuu teşkil eden bu iki işleme tarzı leh ve aleyhinde ileri sürülen fikir ve mütaleaları şöylece hülâsa edebiliriz.

Dizi dengi taraftarı olanlar demet işinin başarılması çok müşkül ve pahalı olduğunu söylemekte ve isteğe uygun demet yapabilmek için her tütüncünün yardımcı işçi tutmaya mecbur bulunduğunu ve koca bir kış çağı içinde evini kendi çoluk çocuğu arasına sokacağı yabancılarla doldurmak zorluğuna katlanacağını ileri sürmektedirler. Bundan başka demet işi tütün ziraatını dar bir sahada bırakır ziraatın inkişafına engel olur. Bu bakımdan da demet yapmak faydalı olmadığı gibi fazla masrafla az tütün yetiştirmekten ise az masrafla dünya piyasasının ucuza koştığı bu zamanda çok tütün yetiştirmek daha kârlıdır demektedirler.

Dizi dengi tarafdari olanlar demet işinin tütünün nefaseti üzerinde de zararlı durumlar meydana getirdiği iddiasındadırlar. Ezcümle bütün kış rütubetli yerlerde hevenk halinde saklanan tütünün daima esen sıcak ve soğuk rüzgârların tesirâtı altında bozulduğunu ve basıklık meydana geldiğini demet ve denk yapmada yaprakların mütemediyen demetçi ve denkçi elinde hırpalandığını ve bu yüzden nefasetinden hayli kaybettiğini, bağlanan demetlerin bağ yerlerinde fena bir ihtimar husule gelecek tütünün keyfiyeti üzerinde sui tesir yaptığını, ve demet işinin ârızasız olarak başarmak için müntezam bir teşkilâtın meydana getirilmesi lâzımgeldiğini fade ve dermeyeran etmektedirler.

Üçüncü mevzu olarak da demet yapmak için büyük bir masrafa katlanmak icabettiğini ele almaktadırlar. Bu mevzu üzerinde ehemmiyetle duran dizi dengi taraftarları demetin kilosunun en az 30 - 35 kuruşa mal olacağını, Birinci teşirden nisan sonuna kadar 6 - 7 ay içinde bir para kıtlığı içinde sıkıntı çekecek olan tütüncü nihayet bakkala, kasaba, eşe ve dosta karşı gırtlığa kadar borca gireceğini ve belki de birçok faiz vermek suretiyle hayli borç para almak zaruretinde bulunacağını, tütün satışında alacağı farkı fiyatın birkaç mislini bu faizcilere kaptıracağını ve neticede mutlak dizi dengi satışına nazaran çıkacağını iddia etmektedirler.

Demet dengi tarafdari olanlar ise işini bilen bir tütüncü kendi yağıyla kavrulmak yolunu da bildiğini, demet işini dışırdan işçi tedarik etmeden tütün talasında ezelden çalışan kendi bar-

hanesiyle bu işi başıarabileceğini söylemektedirler. Aynı zamanda demet işi tütün ziraatını dar bir sahaya indirmek şöyle dursun iyi iş yapmaya alışkın tütüncüyü daha geniş bir sahada tütün yetiştirmeğe sevkedeceğini ileri sürmektedirler. Şu itibarla yüzlerce dönüm ziraat yapıp pastırma fiyatını tütün satmaktan ise az ve iyi tütün yapıp değer fiyatıyla satmak sanatın inceliği itibarile de uygun bir harekettir.

Tikilât işine gelince : Tütünden bir kâr bekliyen tütüncü ne de olsa elde ettiği ürünü hüsnu suretle muhafaza edebilecek bir yere sahip olabilir. Olmasa bile zamanla bu teşkilâtı meydana getirebilir. Nitekim getirmektedir de...

Fazla para sarfı lâzım geldiği iddiası da mevzubahs olamaz. Bütün bir kış çağı içinde kasabada kahve köşelerinde tenbel tenbel vakit geçirmekten ise çocukla bir ocak başında birleşerek parasız olarak demet işini başarmak çok mümkündür. Kaldı ki paraya olan ihtiyacı gidermek. Evet her tütüncünün paraya karşı bir ihtiyacı olabilir. Fakat dizi dengi tarafdari olanların ortaya attıkları faizcilere başvurmak iddiası dürüst bir düşünce mahsuli değildir. İnhisarlar idaresi, Ziraat bankası bir heykel gibi tütüncülerin karşısına dikilmiş, işini bilen tütüncüler için kasalarını açmıştır. Bu yollardan istifadeyi bilen tütüncü için de para sıkıntısı bir dert teşkil edemez.

Asıl demet denginin en büyük faydası aynı mahsul yılı içinde tütün satılmadığı takdirde demet denginin korkusuz olarak bekletmeye tahammülü olmasıdır. Dizi denginde ise aynı ürün yılı

içinde tütün satılmadığı takdirde o tütünün var hayrını gör. Bu şekilde yapılan tütünler aynı sene içinde satılmadığı takdirde ambarlarda çürümeye mahkumdur.

Bize kalırsa : Dünya piyasalarında tanınmış bir şöreti olan Samsun tütüncülüğünün inkişafı namına en hayırlı durum demet dengi üzerine yapılacak ambalaj tarzındadır.

Filvaki bu son senelerde dizi dengi satışları daha faydalı gibi görünüyorsa da bu tarzda mübayea yapan şirketlerin tertibatlarını doldurduktan sonra geriye kalan tütün ambarlarda çürümeye mahkumdur. Bunun acı örneklerini az çok hepimiz görmüşsünüzdür. Ben mutlak dizi dengini bir tarafa bırakınız da demet işine el atınız demek istemiyorum. Malınızı satarken uygun fiyatla dizi dengi olarak satacağınıza katiyetle kanaat getirdikten sonra tütününüzü aşağıya indirmeyi göze alınız. Sizden dizi dengi şeklinde mübayaa yapmak isteyenlerle pazarlığı köyünüzde kesiniz. Onlardan teminat almadıkça boynu bükük mahkum gibi teslim olmamaya dikkat ediniz. Çok defa gördüm ve her zaman

görmek de mümkündür. Dizi dengi halinde aşağıya inen bir tütün teminat veren herhangi bir tüccar veya şirket tarafından satın alınmadığı takdirde o tütünün ambardan ambara naklolunduğu ve netice itibariyle satılmadığı da görülmemiş değildir.

Vaz mevsiminin üzücü sıcakları, güneşin kızgın harareti altında çocuklarınızla yetiştirdiğiniz tütün yok pahasına gider veya satılmazsa yazık değildir. Size ?...

Halbuki demet denginde bu tehlike hiçbir zaman varit değildir. Her alıcı demet şeklinde ambalaj edilmiş tütünün müşterisidir. Ambarda kalsa bile bunu senenin herhangi bir mevsiminde satmak da çok mümkündür. Ne çürür, ne de kokar. Şu halde.

Şu halde. Demet dengi mutlak ki dizi dengine tercih edilmelidir. Mamafi bunun ortalama bir şekli de yok değildir. Şimdilik bu hususta söz söyleyebilecek mevkiye değilim. Zamanı geldiği anda sizi bu hususta da tenvir etmeye olanca kuvvetimle çalışacağım söz veriyorum. Sayın okuyucular.

BAHTİYAR ÇOBAN

İHSAN GÜNERKAN

Ogün Cuma idi. Köyün, hemen bütün erkekleri Türbeli'ye namaza gitmişlerdi. Yalnız bahçe aralarında dolaşan birkaç delikanlıdan başka köyde erkek kalmamıştı.

Koç Hasanın kızı Fatma, pencerenin önüne oturmuş, kırları seyre dalmıştı. Fatma, on altı, on yedi yaşlarında, endamlı beyaz vücudu, uzuna yakın boyu ile güzel bir kızdı. Kestane rengindeki gözlerini uzun kirpikler perdelerdi. İnce kaşlarının kavisi, bu güzel gözlere harelili bir çerçeve olmuştu. Kırmızı dudakların sınırlarını çizdiği, ufacık ağzında ki beyaz dişleri ancak gülerken görünürdü. En tatlı pembelik yanaklarını allandırmıştı. Pürüzsüz derisindeki bu ince sanatta yalnız tabiatın rolü vardı. Gözleri, bütün güzelliklerini kışkırtacak kadar çekici idi. Gür ve kumral saçları yalnız başına örtü olarak kalmaz, gözlerine kadar bu çehreyi saklamağa çalışırdı. Ona, köyde, Sürmeli Fatma derlerdi. Bu ad, onun eşsiz güzelliğinin bir remzi idi...

Fatmanın babası, köyün ileri gelen zenginlerindendi. Fatma, bu babanın biricik kızı idi.

Bir senedir Koç Hasanın evini hesapsız misafirler ziyarete başlamıştı. Komşu köyden ve kasabadan gelen bu ziyaretçiler, Fatmayı görmeğe geliyorlardı. Onun evlenme çağına girmesi, köyde türlü endişeler uyandırmıştı. Onun aşkıyle kara sevdaya tutulan delikanlılar olabilir; rakipleri arasındaki çekememezlik, kahbece cinayetler doğurabilirdi. Nihayet, rekabetini o güzel kızın canına kıyacak kadar ileri götürülenler bulunabilirdi. Bu ihtimalleri, köyün usulları kendi aralarında konuşur dururlardı. Hatta, karanlık gecelerde, Koç Hasanın evinin önünden sık sık geçen birkaç isim bile sayarlar. Herkes aklıncı, bu delikanlılardan birini Fatmaya münasip görürdü. Fatma, bu söylenenlerden hiç birile meşgul olmuyordu; onlara ümit verebilecek bir bakışı bile çok görüyordu. Bu yolda fikrini

soran kadınları da, onları mahcup edecek kadar sert cevaplarla susturuyordu... Fatma, kimi seviyordu? Bu bir sırdı. Bu hal köyde bütün gençleri şüpheye düşürdü. Evinin etrafında çok geceler sabahlıyanlar oldu. Lâkin bu sır yine çözülmedi.

Fatmanın kalbi boş değildi; Fatma seviyordu. Birgün annesi, Çifte Kaya-lar çiftliği sahibi sırmalı beylerden gelen, kalabalık misafirlerin maksadını kızına anlatmak için söze başlamıştı. Fatma, teklifi duyunca, hemen bırakıp gitmişti. Fatma'nın bu hareketi yeni değildi; bir ay kadar önce, kasabanın maruf tüccarlarından Hacı Mehmedin oğlu için gelenlere, Taşlı köyün zenginlerine ve kendi köylerinin birkaç yakışıklı genci için yapılan müracaatlara hep, Fatma'dan alınan olmaz cevabı, ailesi vasıtasıyla verilmişti. Bu talipler arasında, o kadar ileri gelenler vardı ki, Koç Hasan bunları kaçırmak istemiyor kızına yalvarırcasına ısrar ediyordu. Fakat, bu yalvarmalar boşa çıkıyordu.. Kızın bu hali evin rahatını kaçırmıştı. Koç Hasan ve karısı Zeynep sabahlara kadar konuşuyorlar, bir türlü kızlarının fikrini meydana koyamıyorlardı...

İlkbahar gelmişti. Kırlar, yeşil çimenlerden elbiselerini giyiyor; Ağaçlar, çiçeklerle örtülüyor; Dere en gür suyunu akıtıyor; Kuşlar, heveskâr sesleriyle ötüyor; her tarafta bir canlılık göze çarpıyordu. Güneş, bu güzelliği aydınlatmakta acele ediyor, günler uzuyor. Yaprakların üzerlerindeki su damlacıkları henüz kurumadan kırları insan sesi dolduruyordu. Köyün çeh-

resini değiştiren taze bir mevsim başlamıştı, İlkbahar...

Koç Hasanın bir çobanı vardı, ismi Teke Ali... Teke Ali, bu evin on iki senelik emektarı idi. Koç Hasan, on iki sene evvel, bir bayram günü, dört saat uzaktaki Kirazlı köye, dayısının elini öpmeye gitmişti. Orada, köy odasında, fakir olduğu anlaşılan erkek bir çocuk gördü. Bunun, annesinin yeni öldüğünü, babasının daha evvel şehit düştüğünü, kimsesiz bir çocuk olduğunu söylediler. O zaman adı yalnız Ali olan sekiz, dokuz yaşlarındaki bu çocuk, Koç Hasanın hoşuna gitmişti. Kendi kendine düşündü: Bu çocuğu yanına alsa, bir iki sene içinde işe yaramağa başlar. Daha sonra da, ihtiyar çobanı Nuri Babanın yerini tutabilirdi. Koç Hasan, çocuğu halasından istedi. Kendini zor geçindiren bu zavallı kadın, çocuğun rahatı için bu teklifi kabul etti.. Koç Hasan, akşam üzeri Ali ile beraber köyüne döndü.

Ali, yeni evine çabuk alıştı. Dört beş yaşlarındaki küçük Fatma, evin bu nazlı kızı, hep Alinin yanında oynuyor, ondan hiç ayrılmıyordu. Ali, bahçeden çiçek ve yemiş toplar, eve getirir, en sevdiklerini Fatmaya verirdi. Ali, evde iş görmeğe de başlamıştı: Çeşmeden su getiriyor, sofrayı kuruyor, arasıra tarlaya yemek taşıyordu... Ali, on dört yaşına girince, onu, ihtiyar çoban Nuri Babanın yanına kattılar. Artık o, bütün günlerini kırdan geçiriyordu. Bu iş ona çok tatlı gelmişti. Kaval elinde her yana koşuyor, ihtiyar Nuri Babayı hiç yormıyordu. Birgün, Taşlı pınarda azıklarını yerken, akşakallı ihtiyar Ali'ye:

Oğlum ! Allah seni bu kapıda adam et-sin, sana kimsesizliğini unuttursun diye dua etmişti .

Ali, çok çevikti. Ona köylüler Teke adını taktılar. Koç Hasanın bu yeni çobanını herkes Teke Ali diye çağırırdı. Aradan bir sene kadar bir zaman geçmişti. İhtiyar çoban hastalandı. Bu hastalık onu, çok geçmeden servilerin altına götürdü. Artık, sürü, Teke Ali'nin başında idi .

Teke Ali, yakışıklı idi. Gençlik çağı ona daha güzel bir biçim vermişti. İyi de Kaval çalıyordu. Ay ışığında harmanda toplanan köylüler, Teke Ali'yi çağırırlar, onun öksüz kalbinin duyularını söyleyen, bu kaval sesini hiç bıkmadan dinlerlerdi. Bu sesi dinleyenler yalnız erkekler değildi. Samanlık arkasında biriken kadınlardan, Teke Ali'nin kavalına ve arada söylediği türkülere gönül kaptırarak, uzaktan uzağa onu sevenler bile olduğu söylenirdi. Teke Ali'nin kavalına bayılanlardan Hürrem dayı, bir öğle vakti Taşlı pınardan geçiyormuş. Teke bir çama yaşlanmış, her zamanki gibi kaval çalıyor ve türküyü söylüyormuş. Mısır tarlasında çapa yapan, onbeş, yirmi kadının işlerini bırakıp sonuna kadar Teke'yi dinlediklerini görmüş ; bunu, köy odasında bir sırasını bulup söylemişti.. Bir Pazar günü, Değirmen Çayında kasabadan gelen misafirlere verilen ziyafette, Teke'nin kavalı bütün köylülerin yüzünü ağartmıştı ...

Bir sabah, Teke Ali azığını almadan kira çıkmıştı. O gün nasılsa yiyecekleri hazırlanmamıştı. Öğle üzeri Fatma, annesine : Anne, ben çobana yiyeceğini

birakıvereyim ; O şimdi sürüyü Taşlı pınara getirmiştir, dedi. Hazırlanan torbayı aldı, yola koyuldu. Yolda kendi kendine ; Zavallı Ali ! İşini ne seiyor, karnı aç, yine sürüsünün başında.. Şimdi, belki de ağlar, aklına neler gelmez.. Anne yok, baba yok, akraba yok, el kapisında bir çoban... diye birçok şeyler düşündü. Bir hafta kadar önce, bir akşam geç vakit harmandan gelirken, Alinin kendine nasıl baktığını hatırladı ... Taşlı pınara yaklaşmıştı. Sıra çamlarda yüzünü yıkadı, saçlarını düzeltti. Kulaklarına bir ses geldi ; bu ses, Ali'nin kavalından çıkıyordu. Hemen oraya oturdu, etrafa baktı, kimseler yok ... Arkasında köyün korusu çamlık ; önünde pınardan gelen temiz su şırıl şırıl akıyor. Daha uzakta söğüt dalları.. birinin üstünde bir kuş tek başına ötüyor ; belki de eşini çağırıyor.. Toprak taze taze kokuyor... Koyu yeşil çimenler, renkli çiğdemlerle süslenmiş, güzel bir halı gibi duruyor, hava açık, dallar arasından dökülen ışıklar, hafif rüzgârlar, otlar üzerinde geziniyor. Birkaç serçe, yaslandığı ağaçta cıvıldaşıyordu. Ah ! bugün hava ne güzel ! diye söylendi . Biran oldu ki, gözleri, şırıltılı akan su da, Ali'nin resmini çizdi ; onu epeyce seyretti. Kulakları halâ o seste, kaval sesinde idi. Onun açlığını hatırlamasaydı, sonuna kadar bu sesi dinleyecekti. Yazıktır, aç bekle mesin, diye söylendi ve yerinden kalktı, Teke Ali, Fatmayı görür görmez önüne koştu. Elindekileri aldı ; benim için yoruldu diyebilirdi . Kalbi çok şeyler söylemek istiyor, fakat dili beceremiyordu. Şaşkın bir vaziyette ayakta kalmıştı. Belki de Fatmanın

gitmesini bekliyordu. Fatma : Ali, otur, yemeğini ye dedi. Alinin yüzü kızardı, gözleri parladı. Elini yıkamak için suya koştu. Dönünce torbasının başına oturdu. Karnı açtı, fakat yiyemiyordu. Onun iştahını kesen gizli bir arzu vardı. Bunu, kendisi de bilmiyordu . Başını kaldırdı, Fatmanın yüzüne baktı, gözgöze geldiler. Ali, büsbütün dona kalmıştı ... Fatma, Tekeyi, o gün başka türlü gördü. İçinde bir takım düşünceler dolaştı. Çobanı rahat bıpmak için kalktı, Allahısmarladık diye yollandı. Eve kadar hep düşündü : yırtık çarıkları, yamalı entarisi, eski donu içinde ; uzun boyu, geniş omuzu, kuvvetli kollarile Ali, gülbüz bir erkekti. Kara gözleri, yuvarlak, kanlı çehresine çok yakışıyor; ihmal edilmiş saçları, soluk şapkasının altından bir süs gibi taşıyordu. Ali, yakışıklı idi, onun huyuna da diyecek yoktu. Eve giderken, kendi kendine bir kaç kere : bizim çoban iyi erkek diye söylendi .

Bir bayram günü köy meydanında, kadın, erkek bütün halk toplanmıştı. Bir çok eğlencelerden sonra sıra güreşe geldi. Davulcunun yanında kınalı bir koyun duruyordu. Güreşe soyunan delikanlılar arasında, Koç Hasanın çobanı Teke Ali de vardı. Meydan açıldı. Davullar çalıyordu. Ondört delikanlı, bugün güçlerini deneyecekler ve koyunu alacak babayığiti omuzlarında taşıyacaktı. İhtiyar yağlı güreşçilerden Veysel Ağa oyunu idare ediyordu. Teke Ali, eşinlerinden dördünün sırtını yere getirmişti. Ortada, yenilmeyen iki kişi, köyün en kuvvetli sayılan genci Yiğit Beyle, Teke Ali kalmıştı. Herkes

Yiğit beyde birinciliğin kalacağını, koyunu onun alacağını söylüyordu. Eğlenceye verilen ara bitti. Davullar güm-bürdemeğe başladı. Veysel ağa. Baş güreşçileri ortaya çıkardı. Güreş başıyalı tam yarım saat olmuştu, Teke Ali, Yiğit beyin sırtını çimenlere yapıştırdı. Kadın, erkek herkes yaşa Teke ! diye bağıırıyordu. Bunların arasında Koç Hasanın kızı Fatma da vardı. Teke Aliyi gençler omuzlarında taşıdılar, ihtiyarlar alından öperek kucak adılar...

Karanlık meydanları doldurmağa başlamıştı. Bir kadın çocuğunun elinden tutmuş : yürü oğlum ! diye evine götürüyordu. Bu sözü duyan Ali'nin yüreği birden alevlendi, tekrar öksüz-lüğünü hatırladı. Hıçkırıksız boşalan, acı göz yaşlarını, Fatma'nın dün verdiği kırmızı mendille kurularken, Koç Hasanın kendisini çağırın sesini işitti ; hızlı hızlı eve vardı. Ona, kapıyı açmak için Fatma inmişti. Elinde idare de yoktu ; karanlıkta karşılaştılar. Yüzle-rindeki mânayı anlatan çizgileri fark e-demedikleri için, hareketlerinde daha serbest idiler. Fatma, Ali ! diye ne yaptığını bilmeden elini onun yüzüne uzattı. Bu yumuşak el Ali'nin yüzünde kıvılcım gibi dolaştı, tesiri o kadar yakıcı olmuştu. Merdivenden çıkarken nefes nefes gelir gibi oldular... Fatma odaya koşarak girdi. Bugünkü güreşin kahramanı Teke Ali de, her zamanki sessizliğine, yeni bir mahcubiyet katarak sofraya oturdu. Koç Hasan : yaşa ! benim Tekem. Diye, Aliyi ensesinden okşadı . Fatma, babasının bu hareketine çok dikkat etmişti. Eğer, babası, bu sırada Fatmaya dönmüş olsaydı, onun kıska-

nan bakışlarını görecekti. Yemekten sonra, odasına yatmağa giden Ali bir türlü uyuyamıyordu. Aklından hiç bilmediği birşeyler geçiyor; arasına yüreğinde, Fatmanın eli yüzünde gezerken duyduğu ateşlerin tekrar yandığını seziyor; vakit vakit gözyaşlarıyla bu ateşi söndürmeğe çalışıyordu...

Sabah olmuş, güneş ufku yeni kızartıyordu. Teke Ali kalktı, Ağıldan sürüyü çıkardı, her zamanki gibi köyden uzaklaşıyordu. Fatma, elinde bir çıkınla ona doğru koştu ve Ali diye seslendi. Teke Ali Fatmayı karşıladı. Fatma: Ali, sana dün ayırdığım helvadan getirdim, bugün Taşlı pınarda kaval çalarken tatlı tatlı yer, beni de anarsın. Dedi ve eve döndü. Karşidan gelen Recep çavuşun oğlunu görmeseydi, belki daha konuşacaktı.

Fatma, bugün Eminelere gidecekti. Orada köyün kızları toplanacak, salıncağa binecekler, oynayacaklar, eğleneceklerdi. Biraz sonra halasının kızı Zehra ona seslendi. Beraber Eminelerin evine gittiler. Onbeşle, onsekiz yaş arasında, sekiz kız burada toplanmıştı. Evde kendilerinden başka kimse yoktu. Büyük bir halatla avluya salıncak kurdular. Gülüşe gülüşe sallanıyorlar, konuşup eğleniyorlardı. Bir aralık lâf sırası, köyün delikanlılarına gelmişti. Eminine sokak kapısını açtı, sağı solu bir araştırdılar; kendilerini birisinin dinlemesinden korkuyorlardı. Konuşmalarında bütün bekârların adı geçti. Yiğit Bey'den, Sarı Osman'a, nihayet Koç Hasanın çobanı Teke Ali'ye kadar söz uzandı. İki parti oldular, dörder dör-

der sallanıyorlar, arada birbirlerine mani de söylüyorlardı.

Öğle yemeğini Emineler'de yediler, sonra, hep beraber, Eminelerin Servilikteki bahçelerine gittiler. Çimenlerin üzerine oturdular, epeyce zaman iş işlediler, konuştular, şakalaştılar. Bir aralık dağıldılar, demet demet çiçeklerle döndüler.. Oturdukları yeri, söğüt dalları, sarmaşık ve çiçeklerle süslediler. Tatlı vakit geçiriyorlardı. Sıra saklambaç oyununa geldi, her biri bir yana gizlendi. Zehra en uzağa, fındıkların arkasına saklanmıştı. Onu, kimse bulamazdı. Oracıkta, çitın arkasında bekliyen, nişanlısı Osman'la buluştular. Onların nefes nefese konuşmalarını ve öpüşmelerini yalnız Fatma görmüştü... Oyun bitince, yine bir yere toplandılar. Fatma, ilk defa, Zehraya çekemiyen bir gözle bakmıştı. Ona, daha kendinin yapamadığı bir şeyi çok görmekte belki de haklı idi.

Bahçeden çıktılar, köye doğru yürüyorlardı.. Akşam oluyor, sisli bir karanlık, ince izlerini koyulaştırmağa çalışıyor. Kırdan dönenlere, gittikçe daha az sezilen bir gölge halinde köye doğru uzanıyor. Bahçe aralarından duyulan sevdalı şarkıları, çıkraklar ve bunlara karışan birkaç kaval sesi köye dökülüyor. Kızlar, akşamın bu hazin ahengini dinleye dinleye köye gelmişlerdi...

Fatma, su doldurmak için evden çıktı, testi elinde çeşmeye gitti. Teke Ali, her zaman yaptığı gibi sürüyü ağıla koymuş, orada elini yüzünü yıkadı. Fatmayı görünce geriledi, yüzü-

nü kuruladıktan sonra, testiyi Fatmadan aldı. Fatma, taşın üstüne oturmuş düşünüyor; Ali, doldurduğu testi elinde onu bekliyordu. Fatma, artık karar vermişti, Ali'ye sevgisini söyleyecek, ona gelecek günler için, bu akşamdan itibaren tatlı vaadler verecekti... Fatma önde, Ali arkada köye doğru geliyorlardı. Samanlık arkasına gelince; Fatma, Ali'ye yavaşça; Ali! dün gece rüyamda seninle çamların altında gezdik, başbaşa yemek yedik, şarkı söyledik ve... dedi. Orada, kalplerindeki sırrı, ilk defa karanlığa çözdüler... Fatma, testiyi aldı, hızlı hızlı eve geldi. Teke Ali, daha sonra gelecekti.

Yemekte, Koç Hasan kızına, iştahını kaçırarak birşeyler söylemeğe çalışıyor; yeni çıkan, zengin taliplerden birkaç genci duyurmak istiyordu. Fatma babasının sözlerini dinlemiyor bile. Yalnız ona, bu havadislerden memnun olmadığını anlatacak şekilde bakıyordu.. O gece, Koç Hasan'la, karısı Zeynep saatlarca konuştular... Birkaç gün sonra Zeynep, kulağına gelen bazı dedikoduları, kocasına açtı, buna inanamayacağını da söyledi. Koç Hasan öfkelenildi, çok sözler söyledikten sonra, karısına, iyi göz kulak olmasına tenbih etti. Kendi de Teke'yi, sıkı sıkı kollayacaktı.

Koç Hasan, birgün Teke'yi Taşlı pınarda gözetledi. Yemeğini yerken, kırmızı bir mendil öptüğünü, ağladığını ve sonra yanık yanık kaval çaldığını gördü. Karısı da, komşulardan, Cuma günü, Fatma'nın Bostandan ayrılarak, Taşlı pınarda Teke Ali ile buluştuğunu duydu. Çok geçmeden, köyde, dedikodu çoğaldı...

Bir Perşembe günü, Koç Hasan pazara gitmişti. Annesile Fatma evde yalnız idiler. Fatma, annesine son sözlerini söylemeğe karar vermişti.

— Anne! dedi. Ben, kendimi, yalnız Ali'ye uygun buluyorum. Ondan başka bir erkek bana koca olamaz. Beni öldürebilirsiniz, fakat başkasına veremezsiniz. Babam, bugün yarın çobanı kovacak, belki de onu, kötü sözler söyleyerek, döverek kapı dışarı edecek.. Çünkü, sen de, babam da bütün kabahatı, o öksüze yükletiyorsunuz. Şu son günlerde, köyün erkeklerinden bir çoğu da ona düşman kesilmiş; ondan ne istiyorlar bilmiyorum. Ben Teke'yi, diğer gençlerden üstün gördümse, bunda, onun ne kabahatı var? Evet, ona, annesiz, babasız, el kapısında büyümüş çoban parçası derler. Onu, yırtık pırtık urbası, sırtında dağarcığı ve belinde kırık kavalı ile, yalnız sürü yanına, çamların dibine lâyıık görürler..

Fatma, gözyaşlarını silmeğe lüzum görmeden sözüne devam etti.

— Fakat, anne! ben onu öyle görmedim. O, evvelâ, yurdu için, düşman karşısında kanını dökmüş bir şehit oğludur; onda, asil Türk kanının en temizi vardır; o genç yaşında dul kalan, sevgisine sadık bir kadının, gözyaşları altında, çocukluk uyuklarını uyuyan biricik baba yadigarıdır; onda, en şefkatli bir annenin verdiği temiz südün kuveti vardır. Felek, ona, baba yüzünü, üç yaşında anne kucagını çok görmüş; onu, hem babasız, hem anasız bırakmış. Fakir halası ona, analık yapıyor, biraz büyütüyor.. tesadüf, beş altı yaşlarında onu, babamın kapısına düşü-

rüyor. Sonrası belli, şimdi evin bir çobanı ... Hayır, anne Ali'yi, saydığınız erkeklerin hepsinden yüksek görüyorum. O, mert bir insan, cesur bir erkek, yakışıklı bir delikanlı, nihayet çok temiz bir soyun öksüz evladı. O, çoban olsun, kuru ekmek yesin, eskiler giysin, nerede barınırsa barınsın benim yanımda, değerinden hiçbir şey kaybetmez. Dünyada benim varacağım ilk ve son erkek Ali'dir, kapınızın çobanı Ali! Zeynep kadının dilleri tutulmuştu, bir şey söyleyemedi. Fatma, eline tepsi aldı ve annesine bahçeye gideceğini söyleyerek evden çıktı ..

Bugün Teke Ali ile bahçe arasında buluşacaklardı ...

Ali bahçe arasına geldi. Sürüyü bir arkadaşına bırakmıştı. O, bugün, düşündüklerini Fatma'ya söyleyecekti .. Gözlerinden dökülen damlalar Fatmanın elini ıslatırken :

— Fatma, dedi. Ben evinizde büyüdüm ; annenden, babandan gördüğüm iyiliği unutamam.. Son günlerde, benim yüzümden evin tadı kaçtı . Evde büyük üzüntü var. Zaten, yakında kovulacağımı da biliyorum . Köyün gençlerinden yoluma pusu kuranlar oluyor. Dün, Çay kenarından geçerken bir iki kadın ; Koç Hasan daha çobanı def etmemiş diye konuşuyorlardı. Bak, Fatma, eğer ben, buralardan bilinmedik yerlere gidersem ; evinizin eski tadı yerine gelir. Baban, seni de zengin biriyle evlendirir, rahat rahat, büyük evlerde hanımlık yaparsın. Hem, sen, böyle yerlere lâyık bir kızsın, güzelsin ! .. Artık, beni, fakir bir çobanı unut ! .. Ben, bu akşam sürüyü ağıla koyunca,

eve çıkacağım ; annenin, babanın elini öpeceğim , onlara karşı bir suç işledimse, bağışlamalarını yalvaracağım . Beni büyüttüler, yetistirdiler, bunun için de haklarını helâl etmelerini söyleyeceğim, ve dağarcığımı kucaklayıp, kırık kavalımla yola döküleceğim ... Fatma ! sana çok yalvarırım, beni unut ! .. Koç Hasan'ın kızı bir çobana varmış demesinler ! ..

Fatma , başını Ali'nin göksünden kaldırdı ve :

— Ali, dedi. Ben yalnız senin için yaşayacağım. En iyi günlerim seninle beraber geçecek . Gözümde hiçbir şey yok. Babamın evi, bahçeleri, tarlaları, sürüsü, herşeyi benim olmasın! yeter ki, sen yanımda ol. Anneme, son sözlerimi söyledim. Belki de bu evden beraber çıkacağız . Sen , biraz sabırlı ol . Diye yalvardı ..

Ali, yüreğinden gelen bir sesin emrine uydu . Fatma'nın , kendi üzerinde toplanan sevgisi karşısında, duyduğu bir cesaretle :

— Beni dinle, sözümü hiç kesme . Bu akşam söylediğim gibi ayrılacağım, halamın köyüne gideceğim. Halam, tatlı dilli bir kadındır. Onun kimsesi yok , fakir de .. fakat, bizi barındıracak odası bulunur. Onunla bu işleri konuşacağım. Şimdiye kadar biriktirdiğim paralardan dört altın yapmıştım ; onlar da halamdadır. İkisini bozduracağım ufak tefek alırız. Muhtara, Kaza kâğıdımı da çıkarttıracağım ; o, halamın tanıdığıdır. Nikâhımızın da kolayca kıyılmasına yardım eder. Ben, bir hafta sonra, Perşembe günü gelir ; seni, Taşlı pınarın arkasındaki Çamlıkta beklerim . Gün

batarken oraya gelirsin .. beraber gide-riz, dedi ...

Gölgeler yavaş yavaş uzanıyor, serin bir rüzgâr dalları kımıldatıyordu . Teke Ali sürüsüne koştu. Fatma, ona, kayboluncaya kadar, arkasından baktı... Seviniyordu, içinde, bir haftanın hasretinden başka bir üzüntü kalmamıştı. Ağır ağır yürüyor, etrafına hiç bakmıyordu. Şimdi, babası rast gelse, ona bile, hiç çekinmeden, Ali'nin yanından geldiğini söyleyecekti. Uzaktan, onu bir hafta daha misafir edecek evlerine baktı. Önünde oturduğu pencere yine açıktı. Orada, kendi gölgesini arar gibi dikkatli dikkatli baktı. Eve yaklaşmıştı, annesi kapıda oturuyordu. Sessizce yanından geçerken, Zeynep kadının kolları kızını kucağına çekti. Fatma, silkindi, birkaç damla gözyaşını, annesinin kucağına saçarak yukarı fırladı. Ne yaptığını bilmiyordu. Teke Ali'nin odasına indi. Alçak tavanlı bu izbede biraz oturdu. Gözleri etrafı araştırıyordu .. Ortada iki koyun derisi üstünde serili, küçük bir yatak ; yanı başında, emziğine tenekeden bir maşraba asılmış, toprak su testisi .. kapıya yakın bir yerde, iki çift kuru çarık, divarda Teke'nin bayramlıkları, sisli ocakta çıra atıkları divarda, çiviye asılmış kırık bir fener... Bu oda, ona, yukardaki süslü odalardan daha iyi geliyor, içinde yalnız bir eksik görüyordu : Teke Ali ...

Koç Hasan, pazardan gelmişti, kızını çağırdı, ona getirdiği hediyeleri uzattı. Fatma, isteksiz isteksiz babasının yüzüne baktı ve verdiklerini bir yana koydu, tekrar kendi odasına gitti. Yalnızlık ona daha iyi geliyordu. Pencere-

ye oturdu, sürü ağıla giriyordu. Alaca karanlıkta, Teke Ali'yi koyunları sayarken gördü. Biraz sonra ne olacağını biliyordu . Ali gidecekti.. onunla beraber gitmeğe niyet etti . Fakat , Ali'nin gündüz ki sözleri onu, bu fikrinden vaz geçirdi . Hemen, yatağına girdi ; birşey yemeyecekti. Annesi bağırdı, ses vermedi. Yanına geldi, kızını yatakta görünce şaşırdı. Merakla, nesi olduğunu sorarken babası da geldi. Kızına : Tekeye halası haber göndermiş, onu istiyor, bugün pazarda söylediler. Dedi .

Koç Hasan, Ali'nin bu akşam birdenbire ayrılışını, kızına, aklınca, bu türlü anlatmak istiyordu. Onun herşeyi bildiğini anlıyacak kadar düşünemiyordu. Fatma, hırçın hırçın söylendi, onları yanından koğdu, yorgani başına çekti, ağlıyordu ... Koç Hasan , şaşırmıştı. Karisiyle beraber odadan çıktılar. Zeynep kadın, kızının söylediklerini kocasına anlattı. Ne yapacaklarını bilmiyorlardı .

Koç Hasan, köyün, akıllı yaşlılarından Hürrem dayıya gitti. Meseleyi açtı, herşeyi anlattı. İşin aslını çok iyi bilen Hürrem dayı, eğer kızını Teke Ali'ye vermezse, biricik evlâdının, yokluk acısını duyacağını söyledi. Sonra, sözü Teke'ye getirdi. Onun, südü temiz, mert bir erkek olduğunu, her işi becerecek derecede akıllı bulunduğunu uzun uzun anlattı . Neticede karar verildi . Hürrem davı, Ali'yi, yarın halasından alacak kendi evine getirecek, ona balık yapacak. Koç Hasan'da onu, evine damat olarak alacaktı .

Fatma, pencere önünde oturuyor , bahçe aralarına , Taşlı pınara doğru

bakıyor ; akşam ayrılan Teke Ali'yi düşünüyordu . .

Bugün Cuma, kırlar çok tenha . .
Öğle oldu. Sürü, belki yine Taşlı pınara gelecek ... Gitse, Çamlıkta otursa, eskiden dinlediği kaval sesini tekrar duyabilecek mi ? .. Evet, Çamlık orada, su, çimenlerin arasından akıp gidiyor.. Pınar eski yerinde, çiçekler yine açılmıştır, kuşlar da cıvıldaşır, ne çare ! Ali'nin kavalı söylemez ! ... Gözleri ka-

pandı ; hatıralar birer birer canlandılar. Bu sırada kalbinde bir sesin çınladığını duydu : Fatma ! sevineceksin, sabret !.. Bu, rüyadan da tatlı bir hayalin uğultusu idi

İlkbaharın parlak yıldızlı bir gecesi... Büyük bir kalabalık, tutam tutam yanan çıralların ışığı altında Koç Hasan'ın evine doğru ilerliyor.. Teke Ali, Güveyi giriyordu !

Bey Böğrek Hikâyesi

Samsun Rivayeti

Derliyen : SEFER AYTEKİN

- Önsöz -

Bey Böğrek hikâyesinin şimdiye kadar birçok rivayetleri neşredildi. Folk-lör ile alâkadar olan hemen bütün mecmua koleksiyonlarında bu hikâyeye tesadüf etmek mümkündür.

Bu hikâye : ilk olarak Kilis'li Rifat'ın « Dede Korkut kitabı » nda neşredilmiştir. Pertev Nailî İstanbul Üniversitesi kütüphanesinde 15 nci asırda yazılmış, Bay Böğreğe dair, el yazması bir kitap bulmuş.

Bartın gazetesi, Ülkü, Adsız, Millî, Nemleket mecmualarında, « Şarkî Anadolu türk ve oyunları » ile « Cenup'ta Turkmen Oymakları » kitabın da muhtelif rivayetler vardır.

Baha Gököğlu Adsız ve Millî mecmualar da, bilhassa Bartın gazetesinde Bey Böğrek hakkında tetkiklerini ve birçok rivayetleri neşretmiştir.

Şimdiye kadar toplanan rivayetler isbat ediyor ki Bey Böğrek Hikâyesi Anadolu'nun her tarafında halkın hafızasında yaşamaktadır.

Bey Böğrek Hikâyesi Samsun Rivayeti Derliyen : SEFER AYTEKİN - Önsöz - Ülkü mecmuasında Bayburttı elde ettiği 3 türlü rivayeti mukayeseli bir surette neşreden Osman Turan ; « Dede Korkut kitabı » ndaki hikâyelerin Selçuk imparatorluğunun kurulma sırasında Anadolu'ya göç eden Oğuzlar'la birlikte geldiğini söyledikten sonra Bayburt civarında Bey Böğreğe atfedilen bir mezarın mevcudiyetinden bahsediyor. Bayburttı şahıs isimlerine çok tesadüf ediliyormuş. Hatta Bey Böğrek soyundan geldiği iddia edilen bir aile varmış. Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki Bey Böğrek Hikâyesi hakkında tam bir tetkik yapılmamıştır. Şimdiye kadar neşredilenler şu veya bu memleketten derlenen rivayetlerdir. Hikâye edilen vak'alar ne zaman ve nerede geçmiştir veya kim tarafından yazılmıştır. Hikâyede birbirine zıt hal-ler vardır bunların hangisi doğrudur. Zamanla islâmi bir şekil alan hikâyenin asıl şekli nasıldır.

Bazı rivayetlerde Bey Bögrekle «Ak Kavak kızı»nın kucak kucağa güreştikleri mevcutken islâmiyete sığmıyan bu vaziyet birçok rivayetlerde yoktur. Diğer bazı rivayetlerde ise Bey Bögrek müslümandır ve vak'a Muhammetten sonra cereyan etmiştir. Meselâ zindancının bir kızılbaş olduğu, ve Bey Bög-
reğin boğazına Hacıbektaş taşı takması vak'ayı bize yaklaştırmaktadır.

Bütün istifhamların düğümünü ancak iyi bir tetkik çözecektir. Nitekim bir yerde okuduğuma göre Şair Orhan Şaik çoktanberi Bey Bögrek hakkında tetkikat yapmakta imiş.

Ben bu Samsun rivayetini bundan «5» yıl önce merkeze bağlı Büyük Oyuncu imamı Kavaklı Bay Mustafa'dan derlemiştım.

Bey Bögrek

Vaktiyle bir padişah varmış. Tanrı ona oğul evlâdı vermemiş. Bir gece ailesi ile otururken «Ey Hanım bizim bu saltanat ve tahtu tacımız kime kalacak. Tanrı bize bir oğul evlâdı vermedi» diyerek kederlenmeğe başlamış. Üç beş gece dua etmişler. Cenabı rabbülâlemin duaların kabul buyurmuş. Dualarından birkaç gün sonra bir piri fanî misafireten sarayına teşrif buyurmuşlar. Pir etmiş; «Şevkettüm sizi düşünceli ve mükedder görüyorum. Sebebini lütfen anhyabilirmiyim.» Dedikte, Padişah; «Biz artık her ikimizde ihtiyarladık. Bir oğul evlâdı istiyoruz. Daha duamızın kabul olunup olunmadığını anhyamadık.»

Aynı zamanda Padişahın kırsağı da kulunlamaz idi. Olvakit misafir cebinden bir elma çıkardı. Dört parçaya ayırdı. Padişaha, ailesine, atlarına taksim etti: «Dördünüz de bu elmaları yiyin. Biiznüllahi taala valide sultan ve kırsağınız birer züriyet meydana getirirler.»

İhtiyarın emri üzere amel olundu. Cenabı Allahın izni ile her ikisi de hamile kaldılar. Doğan çocukla kulunun adlarını misafirin tenbihatı üzere koymadılar. Ne ise çocuk da tay da büyüyüp civan oldular. Bu çocuk emsalleri ile oynardı. Yalnız ismi yoktu ki ismi çağırırsınlar. Yaşı 7-8 i bulduğu halde adı yoktu. Onu akranları adsız diye çağırırlardı. Çocuğun artık tahammülü kalmadı. Birgün paderine kendisine ad koyması için ağıladı sızladı. Padişah derakap meclis topladı. Buna bir isim vermeğe karar verdiler. Söze başlanıldığı anda kapı derhal açılıp içeriye padişahın evvelce tanıdığı o piri fanî girdi. Şehzadenin ismine Bey Bögrek Küheylân tayın adını «Bengi Boz» koyup her ikisinin de arkasını sıvazladıktan sonra kayboldu. Bu Şehzade ve Küheylânın müstesna bir vaziyetleri vardı. Kimsenin gücü onlara yetmiyordu. Tam kemâl bulduklarında birgün Şehzade sarayı boş bulup pederinin mühim olan yerlerini gezdi. Dolaşırken odanın biricğinde bir kız tasviri buldu. O anda bayıldı ona âşık oldu. Oğlunun gittikçe hastalanıp zayıflamasından şüphelenen babası onu sorguya çekti. O zaman Şehzade işi açıklattı:

Benim başka zorum yorum yoktur. Filân yerdeki tasviri görüp hasta-
landım.

O vakit babası dedi: [1]

— Oğlum bu sevdayı bırak. O bir Peridir. Onun yolunda milyonlarca asker batırdım ve benim gibi nice düveler kırdırdılar. Hiçbiri de muvaffak olamadı. Ondan başka hangi kızı be-

ğenirsen sen beğen bende alayım.

Beğ Bögrek dinlemedi. Babasına «olursa bu olacak, olmaz ise benim canım da ona feda olsun» dedi..

— sonu var —

[1] PERTEV NAİLİ BORATAV'ın Ülkü mecmuasında neşrettiği Beyşehir Rivayetinde babasından izin alırken şu türküler geçer:

Dervişin elinde olur teber

İzin alımya da geldim beder

İzin alımya da geldim peder... of.

Aldı babası:

Git oğlum git uğurlar olsun

İnşallah sevdiğini arar bulursun

Dede bâriyede yardımcın olsun

Git oğlum git uğurlar olsun... of..

Aldı annesi:

Aman ane de canım ane

Vir izin de anem, bane

Südü emdim kane kane

Vir izin de anem bane-n of...

Annesi de babası gibi cevap verir ve hisım akraba ile vedalaştıktan sonra Bey Bögrek ayrılır.

M a n i l e r

“Samsuu köylerinden derlenmiştir,, .

Kar yağar kepek gibi
Kız saçın ipek gibi
Ben aldım sevdiğimi
Sen dolan köpek gibi

Elmayı atan bilir
Şeftali satan bilir
Gül memenin tadını
Kız ile yatan bilir.

Sarı yazma başında
Kalem oynar kaşında
Şu benim sevdiğim
Daha on dört yaşında

Dere geçtim taşı yok
Yüzük buldum kaşı yok
Şu köylerin içinde
Sevdiğimden başı yok

Dereleri kum tuttu
İki gelin mum tuttu
Güzelleri severken
Çirkinleri huy tuttu

Ata binesim geldi
Geri dönesim geldi
Değil dönmek meramım
Yarı göresim geldi

Derelerin ardıcı
Kınalı parmak ucu
Öpülmedik kızların
Kabul olmaz orucu.

Sarı kavun dilimi
Çakıcamı sildin mi
Kız ben sana aşıkım
Bakışımдан bildin mi

Ay doğar şarktan marktan
Atladım geçtim arktan
Sevdiğimi verseler
Vaz geçerim evden barktan.

Ata vurdum dizgini
Gir koynuma kız gibi
Kız olduğunu bileyim
Erit beni tuz gibi.

Başında paralara
Belâ versin onlara
Kızardı yanakların
Bal mı sürdün onlara.

İndim dereye durdum
Pıçağıma pul vurdum
Kız senin sebebine
Yedi yıl bekâr durdum.

Halkevleri Dergileri

Halkevinin adı :	Derginin adı :	Kaç günde bir çıktığı :
Ankara	Ülkü	Aylık
Afyon	Taşınar	"
Adana	Görüşler	"
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Artvin	Çoruh	"
Bafra	Altın Yaprak	Aylık
Balıkesir	Kaynak	"
Bursa	Uludağ	Üç ayda bir
Burdur	Ülker	Aylık
Denizli	İnanç	"
Diyarbakır	Karacadağ	"
Elazığ	Altan	"
Eminönü	Yeni Türk	"
Eminönü	Halk Bilgisi Haberleri	"
İsparta	Un	"
Mersin	İçel	"
İzmir	Fikirler	On beş günde bir
Kars	Doğuş	Aylık
Kayseri	Erciyes	"
Konya	Konya	"
Manisa	Gediz	"
Merzifon	Taşan	"
Milâs	Yeni Milâs	"
Muğla	Muğla	"
Niğde	Akpınar	"
Niksar	Ülker	"
Ortayayla	Sivas	İki ayda bir
Trabzon	İnan	Aylık
Samsun	19 Mayıs	"
Sinop	Dranaz	"
Yozgat	Bozok	"

Sahibi ve Yayın Direktörü : Mümtaz Arkayın
Basıldığı yer :Güneş Basımevi — Samsun

Kurum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/800918
DERGİLER 19 MAYIS SAMSUN HALKEVİ DERGİSİ 30-33, (1938)
Markası: .MARKASIZ Bulunduğu Yer: Konusu:

